

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Ab||batis Monasterii || Tvitiensis Ordinis S.
Benedicti The||ologi antiqui, Opera duo, ut egregia sanè,
ita diu desiderata, multoq[ue] || labore perquisita, ac
sumptu haud ita modico ...**

Rupert <von Deutz>

Colonia, M. D. XXVI.

VD16 R 3796

Rvperti Abbatis Tvitiensis De Glorificatione Trinitatis, & processione sancti
spiritus. Liber .VI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71860](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71860)

RVPERTI ABBATIS LXVII

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRI-

nitatis, & processione sancti spiritus. Liber. VI.

De eo quod in Michæa scriptum est, & suscitabimus super eum septem pastores & octo primates homines. Qui pastores & qui sint primates, & quid sit eos super Christum suscitari, & quod Moyses sit vnus de pastoribus illis. Ca. I.

VOTIENS DE GRATIA DOMI-

ni nostri Iesu Christi, sermonem facientes, ad memoriam reuocamus aliquid eorum, quæ magni patres & iudices Israel, in typum eius gesserunt, facimus uel facere cupimus illud, quod de ipso per Michæam Prophetam inter cætera dictum est. Et suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines. Qui nam sunt uel fuerunt septem pastores, nisi Abraham Isaac & Iacob & Ioseph, qui ad Pharaonem introducens fratres suos, hoc profiteri iussit, uiri pastores sumus serui tui ab infantia nostra usque in præsens & nos & patres nostri. Verum quippe dixerunt, quia patres eorum Abraham Isaac & Iacob, & ipse Ioseph,

Mich. 5
Septem pastores & patriarchæ. Ge. 46

cum adhuc esset puer, curam habuerunt alendorum gregum. Abraham ergo & Isaac & Iacob & Ioseph. Iste quoque Moyses, quem dominus de rubo uocauit, cum pasceret oues Iethro foceri sui: & David, quem sustulit dominus de gregibus ouium, de postfetas accepit eum. Nonne sex pastores sunt. Quibus adde Abel, qui & ipse primus fuit pastor ouium, & septem pastores sunt. Porro octo primates homines, octo sunt præcipui iudices, qui notis & memorabilibus præliis uicerunt hostes, & de cæde uastantium liberauerunt Israel uide licet Iosue, & Othoniel, Ahot & Barach, & Gedeon, Iepthe, Samson, & Samuel. Et quid est istos septem pastores, & octo primates homines suscitare super eum, scilicet rectorem summumque iudicem Israel, qui ex te egressus est. O Bethlehem Iudæ, sicut ibidem in eodem Propheta præscriptum est. Quid (inquam) est, istos suscitare super eum, nisi demonstrare, quia typum eius isti prætulerunt, & ipse in ueritate compleuit ea, quæ isti in figura contigerunt. Nunc igitur pastorem Moysen hoc modo super eum suscitamus, ut secundum sacramentum rei gestæ, quam scripsimus, fateamur id quod uerum, quod pium, quod catholicum est, quia sicut de deo patre, ita & de deo dei filio procedit spiritus sanctus.

Exo. 3

Psal. 77
Gene. 4
Octo primates, octo iudices præcipui in Israel

I. Cor. 10

Item de uerbo suscitationis, quoniam suscitari dicitur id quod mortuum fuerat & reuiuiscit. Caput II.

Uisquam scriptura sacra narrauit de aliquo pastore siue primatu eius modi, tale quid dictum, tale quid factum, ut est hoc, quod dictum est à domino huic Moysi. Et auferat de spiritu tuo, tradamque eis: rursumque et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moysen, & dans septuaginta uiris. Eo magis hunc suscitare cupimus super eum, de quo secundum facti huius mysterium procedit spiritus sanctus, de cuius plenitudine (ait Iohannes Baptista) nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Moysen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Sed iam in primis non importune ratio quaeritur de uerbo suscitationis. Suscitur enim uel suscitari dicitur id, quod mortuum erat & reuiuiscit. Num ergo quod taliter actum est in Moysen, mortuum fuit. Plane mortuum, propter excellentem uitam quæ est in gratia & ueritate domini nostri Iesu Christi. Sicut enim Apóstolus, cum loqueretur de illa literali claritate uultus Moysi, quam uidentes filii Israel timebant, dixit, Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam, id est, ad comparationem excellentis gloriæ, & de ista spiritus Moysi, recte dicas effusione, quia nec dicendum est quod fuerit uiuum aut uiuidum propter excellentem uitam, id est, ad comparationem excellentis uitæ. Recte ergo dictum est suscitabimus, id est, quod in Moysen factum, minus uitæ & utilitatis habuit, in Christo ueram esse uitam monstrabimus. Quare autem non dixit, suscitabimus in eo, sed dicere maluit, suscitabimus super eum. Nimirum propter minorationem eiusdem

Num. 11

Iohan. 1
Suscitabimus super eum

Exo. 34
2. Cor. 3

F. 4 domini

Plalm. 8. dñi nostri Iesu Christi, quia non solū minoratus est: paulominus ab angelis, ueq; etiam minor uisus est Moyses & oibus pphetis. Lōge supra formā illā, in qua super terrā uisus & cū hoibus cōuersatus est, supra formā serui, in qua potuit etiā crucifigi, sunt ea quæ testificamur de ipso scdm scripturas ueritatis, scripturas in primis huius Moysi. Qd sciens ipse, cum de aduentu spūs sancti loqueret, dixit: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annūciabit uobis. Statimq; subiunxit. Omnia quæ habet pater, mea sunt. Propterea dixi, q de meo accipiet, & annūciabit uobis. Quid nam est, quod ait, oia quæ habet pater, mea sunt: nisi ac si diceret, oēs scripturæ, quas utiq; cōdidit pater, p nuncios suos Moysen & pphetas alios, in me tendunt: Cū ergo spūs ueritatis faciet uos intelligere qppā eorū quæ scripta sunt de me in lege & pphetis & psalmis, hoc plane erit accipere de meo, & annūciare uobis, atq; hoc agēdo ille me clarificabit, scilicet apud uos & apud oēs q credēt sermonibus uestris dū maiora sentietis, quā nūc de me ipso supra id qd nūc uidetis in me, aut ex me auditis.

Iohan. 16
Ille de meo accipiet.

Lucæ. 24

Quomodo suscitatum fuerit super dominum **Christum** hoc mysterium huius pastoris, in eo, quod septuaginta uiros ut de spiritu eius daretur eis, congregare iussus est ad ostium tabernaculi foederis.

Moyse congregans .lxx. uiros, typum Christi Heb. 11.

Ca. III. **M**igitur Moyses cōgregans septuaginta uiros de senioribus Irahel, q̄s nouerat ipse, qd senes essent & magistri, ad hoc ut de spū suo daret eis in ministerio, significat dñm nrm Iesum Chrm, q discipulos quos elegit notos habēs qd senes eēt id est, fidē haberēt, in qua testimoniū (ait Apl̄s) cōsecuti sunt senes, id ē, sancti p̄res, iccirco cōgregauit ut participes eos faceret spūs sui q in ipso est: nō ad mensurā sicut in qliber sc̄ōz, sed (sicut ait apl̄s) quia in ipso habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. Do-

Coloss. 12
Lucæ. 3

Spūs sanctus i Christo plerissime

cet nos hoc colūba illa, quæ baptizato eo uisa est descendēs in eū, sicut Lucas manifestius scribit, quia apertū est cœlū & descendit spūs sanctus corporali specie, sicut colūba, in ipm. Nimirū & illa corporalis species quiddā totū integrū atq; indiuiduū: & istud Apl̄s dicitur: quia in ipso habitat plenitudo diuinitatis corporaliter, hoc asserūt, quia spūs sc̄ūs huic nō ad mensurā datus est, sed totus in ipso est, totus in ipso manet, cū oibus donis suis: sicut corporalis species colūbæ tota in eū descendit cū oibus mēbris suis, nō qd tunc spūs sanctus in illo esse uel manere cœperit, sed qd in eo esset, qd in eo maneret, tali specie demonstrauit. Deniq; si de natura eius humana recogitet aliquis, certū est, quia manet in eo spūs sanctus ab initio cōceptionis, q̄ppe quē de spū sancto uirgo intemerata cōcepit. ¶ Si autē de diuina natura sermo sit, stultū est ambigere, utrū in filio spūs sanctus sit cū & pater & filius & spūs sanctus una substantia sit, nullo loco separabilis, nullis accidētibus permutabilis. Vbi iste legislator & benedictionis dator, uiros istos cōgregauit, ut de spiritu suo daret eis: Ad ostiū tabernaculi foederis, & ibi stare secū fecit. Qd est ostiū tabernaculi, cœlestis tabernaculi, nō manufacti: Non em̄ ignotū esse debet aliud esse tabernaculū, qd fixit deus & nō homo. Et aliud, qd iubēte deo scdm exemplar illius fixit homo, iubente (inquā) & dicente deo. Inspice & fac scdm exemplar, qd tibi in mōte monstratū est. ¶ Quod ergo est ostiū cœlestis tabernaculi, nisi passio dñi nostri Iesu Chri, in qua patefactū est latus eius lācea militis, unde sanguis & aqua p fluxit: Non em̄ aliud nouimus ostiū, neq; aliunde, nisi per fidē huius sacramēti, est nobis introitus, siue transitus in locū tabernaculi admirabilis usq; ad domū dei.

Num. 11

Exo. 25.
Ostiū tabernaculi in Chro, latus eius lanceatum

Plalm. 41
Rom. 6

Iohan. 17.
Lucæ. 22

Actu. 2

Ad illud quidē ostiū omēs adducimur, omēs quicunq; in Chro Iesu baptizati sumus, nam in morte ipsius baptizati sumus (ait Apl̄s) & ibi spiritū sanctū accipimus. ¶ Sed pulchrū est hic illos primores uiros attendere: quos tunc præsentialiter adduxit, dicens inter cetera, subleuatis in cœlū oculis, quos dedisti mihi custodiui, & nemo perijt ex eis nisi filius p̄ditionis. Quō stare fecit eos secū: Vos estis (ait) qui permansistis mecū, & ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnū. Ita steterunt cū eo ad ostiū tabernaculi non dico septuaginta uiri, immo uiri iam centū & uiginti, qn descendit dñs, & auferens de spū Chri, tradidit eis, qn factus est repente de cœlo sonus tanq; aduenientis spiritus uehemētis, & appauerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis.

¶ De eo quod uicq; ad illud patienter sustinuerat dominus: postquam autem tot homines acceperunt de spiritu Moysi, murmurātem populum percutere cœpit, & in cuius rei figura istud contigerit.

Caput. III.

M ultū

Vltim ad rem pertinet, cōsiderare, quē uel qualia cōtigerunt populo illi, postq̄ acceperunt de spiritu Moysi, & pphetauerunt, nec ultra cessauerunt illi lxx. uirū: lam antea tentauerunt dñm multis uicibus, & male locuti fuerant in ip̄s bñs ficijs dei, nec em̄ sine murmuratiōe quicq̄ petierunt. Sic incipientes. Quid bibeamus? Et itē murmurantes dixerunt. Vtinā mortui essemus p̄ manū dñi in terra Aegypti, qñ sedebamus sup ollas carniū, & comedebamus panes in saturitate. Patiēter sustinuit eos dñs murmurantes, & male loquentes, cū diceret Moyses ad dñm. Quid faciā p̄p̄o huic? Adhuc pauillulū, & lapidabit me. Tanta erat duritiā ceruicis illoꝝ, ut iam sic timeret Moyses, nec tñ dñs aliqua illos per semetip̄m plaga percussit, nisi qđ Moyses p̄pter reatum uituli, quē fecit Aaron, ultro & iniussus p̄cepit filiis Leui, & occidit unūquisq̄ fr̄em & amicū & proximū suū, cecideruntq̄ in illo die uiginti tria milia. Verē illic Moyses, p̄ dño zelatus est. ¶ Nos autē de eo nunc agimus, qđ dñs, p̄ Moysē iratus est. Hoc nusquam uel dicitur uel factū reperitur, anteq̄ accepto de spū munere diuī suo, pphetarēt ut homies, sed extunc, quia nō cessauit eoz̄ murmuratiō cōtra Moysen, audiens dñs iratus est, ita ut foro rem eius in primis operiret cadēs lepra quasi nix, & pplm̄ percussit furor dñi plaga magna nimis: & oēs (inquit) hoies qui uiderunt maiestātē meā & signa quā feci in Aegypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decē uicēs, nec obediuerunt uocī meā, nō uidebunt terram p̄ qua iurauī patribus eoz̄, nec quisquā ex illis qui detraxerunt mihi intuebitur eā. Et ita factū est. Quosdam ex illis terra deglutiuit, quosdam ignis cōsumpsit, quidā à serpētibz̄ perierunt, & oīs illa generatiō, quā exierat de Aegypto à uiginti annis & supra, p̄ter Iosue & Caleph filium Iephone, uarijs cladibus consumpta, & in deserto prostrata est. Quid hoc sibi uult, quod non ante sed post diffusionem spiritus Moysi, tam terribile fuit super illos iudiciū siue ira dei? Nam hęc omnia (inquit Apostolus) in figura continge- bant illis, & proinde diligentius quærere debemus, quid per istam dispensationem tempo- ris, p̄figuratum fuerit.

Murmura & cētatiōes Iudæ orū cōtra deū Exo. 17 Ibidem. 36.

Exo. 32

Num. 12 Num. 14

Plagæ Iudæoz̄ Num. 36 Num. 27

1. Cor. 10

¶ Be eo quod pharisæis dicentibus, hic nō eijcit demones nisi in Beelzebub prin- cipe demoniorum, respōdit dñs: Qui autē dixerit uerbū cōtra spiritū sanctū, non remittetur ei neq̄ in hoc seculo neq̄ in futuro, & quod illa res gesta in figura con- tingerit huius iudiciū.

Caput V.

1. Cor. 2

Vm quæstioni siue capitulo huic intendimus, simulq̄ audimus Aplm̄ dicentē nos autē sensum Ch̄i habemus, ecce sensus eiusdē Ch̄i nobis dignāter occurrit in uerbis istis, quē pharisæis r̄ndit, quia dixerunt. Hic nō eijcit demones, nisi in Beelzebub principe demonioꝝ. Et si ego (inquit) in Beelzebub eijcio demones, filij uestri in quo eijciūt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Paucisq̄ interpositis, ideo dico uobis (ait) omne peccatū & blasphemia remittet̄ hoibus: spūs autē blasphemie nō remittet̄. Et quicq̄ dixerit uerbū cōtra filiū hois remittet̄ ei. Qui autē dixerit cōtra spm̄ sanctū, nō remittet̄ ei, neq̄ in hoc seculo neq̄ in futuro. In uerbis (inquit) istis sensus Ch̄i nobis occurrit, dū p̄scripto intēdimus capitulo de causā Moysi, cur nō ante sed postq̄ de spū eius datū est, lxx. uiris murmurātibus atq̄ detrahētibus, deus iratus ē, & nō peccit, sed ira eius ascēdit sup eos, & terribiliter modis diuersis (sicut supradictū ē) cōsumpsit eos. ¶ Dicamus ergo: Quā diu dñs n̄ Iesus Christus solus uidebat suimet testis, quasi iure uideret̄ parvipēdi à dicenti- bus. Tu de te ip̄o testimoniū phibes, testimoniū tuū nō est uerū: quis ecōtra ueraciter r̄nde- re possit, & si ego testimoniū phibeo de me ip̄o, testimoniū meū uerū est, quia scio unde ue- ni & q̄ uado, tā diu iusta patiētia p̄ctm̄ eoz̄ remissibile eē iudicauit, dicēs eis. Quicq̄ dixe- rit contra filium hominis, remittetur ei. Possunt em̄ adhuc de ignorantia exulari: iccirco cum pateretur dixit. Pater, ignosce eis, non enim sciunt quid faciunt. Vbi autem spiritus sanctus, ad testificandum uenit, secundum quod ipse promisit, dicens: Cum autem uenerit paraclētus, quem ego mittam uobis à patre spiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille testi- monium perhibebit de me, & uos testimoniū perhibebitis: iam ex tunc excusationem non habuerunt de peccato suo, & hoc prospiciens. Qui autem (inquit) dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Et ita factum est. Non enim ante, sed postquam spiritum sanctum misit discipulis suis, & illi

Mat. 12.

Pctā Iudæoz̄ in filiū, minus punita sunt q̄ pctā eoz̄ post datū Apl̄is spi- ritum sanctū Iohan. 8

Lucæ. 23 Iohan. 18

Mat. 12

qui fuerit

qui fuerant homines sine literis & idiotæ, ceperunt loqui varijs linguis magna dei, & de scripturis (quæ utiq; uoces sunt spiritus sancti) proferre testimonia Iesu Christi filij dei, iudicati sunt æterno iudicio, ut non remitteretur eis neq; in hoc seculo nec in futuro. Quin & in hoc seculo disperirent uincensibus Romanis, & in futuro trahentibus animas ad tormenta spiritibus malignis. ¶ Nimirum in figura gerendæ huius rei contigit illis, qui afflixerunt siue exacerbauerunt spiritum Moysi, ut non ante, sed postquam datum est de spiritu eius septuaginta uiris, irasceret in eos furor spiritus domini, & deleret tot tamq; diuersis modis omnem illam generationem, quæ exierat de terra Aegypti. ¶ In singulis quoq; hominibus, id est iudicium. Quàm diu enim per ignorantiam sanæ doctrinæ contraducunt, superna suspena tenetur super eos sententia iudicij æterni: ubi autem scientes ueritatem, per superbiam contraducunt ueritati, exempli gratia, ut Arius cæteris hæretici, siue hæresiarche plurimi, extunc iudicantur esse blasphemij, & uerbum dicere contra spiritum sanctum, & peccatum hoc non remittetur, neq; in hoc seculo neq; in futuro.

¶ Quod septimus pastorum supra memoratorum fuerit Dauid, & quod apud istum non solum triplicatum nomen dei sicut apud Moysen, uerumetiam relatiua inueniantur expressa noia trinitatis, quæ sunt pater & filius & spiritus sanctus, & quod hic primus spiritum sanctum nominauit, qui prius legebatur spiritus dei siue spiritus domini. Caput. VI.

Figura eius modi resz pz cellit i Moysē

Hæretici peccat in spm. s.

I. Reg. 16
Psal. 77.

Septimus pastorum supra memoratorum extitit Dauid, quem passisse oues patris & sacra historia clarissime narrauit, & ipsemet canit uerbis huiusce modi. Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium, de postferantes accepit eum. Quàm multi & magni doctores pastorem istum modo supradicto suscitauerunt super eum, scilicet super dominum nostrum Iesum Christum. ¶ Nos quoq; postremi, p posse suscitauimus hunc super eum, cum in plarisq; alijs, tū maxime in opere qd scripsimus super duos libros regum primū & secundum.

Dauid manist festi de trinitate loquutus est q Moyses. Psal. 66

Psal. 2

Exo. 3.
Iohan. 8

Psal. 7.

Fili primogenit excelsus p regibus terre Psal. 88

Iohan. 20
Spm. s. Dauid prim noiauit Psal. 50

Actu, 2

¶ Apud istum, qd nri ppositi est, inuenimus manifestius expressum fidei nre thesauri sancti trinitatis. Quō manifestius expressum? Nimirū nō solū, sicut apud Moysen, triplicato substantiali nomine qd est deus. Exepli gratia cū dicit: Benedicat nos deus deus nri, benedicat nos deus: uerū etiam expressis relatiuis noibus, quæ sunt pater & filius & spūs sanctus. Ait enī in ipso loquens ipse Christus: Dñs dixit ad me, filius meus es tu: subauditur, natura, nō adoptiōe. Sequit enim: Ego hodie genui te. Qd dicit, hodie, sic intelligimus, ac si diceret in æternitate, in immutabilitate. Sicut enim illi est esse, & non fuisse, aut futurum esse. Vnde & ad Moysen dixit: ego sum qui sum, & ad Iudæos, ante q (inquit) Abrahā fieret, ego sum, sic in genitura eius neq; heri neq; cras admittit intellectus fidei nre, sed solum hodie. ¶ Qd deinde sequit dñm patrē adhuc dixisset: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatē tuā, & possessionē tuā terminos terræ. Cōstat esse dictū p humilitate nature nre: quia scdm hanc serui formā & illi cōgruit & nobis necessariū fuit, patrē postulare, id est, pati p nra salute. Nihil enī aliud intelligere uolumus hic in uerbo postulationis, nisi obedientiam cuius summa est, sacm siue sacrificiū sacrosanctæ eius passiōis. ¶ Itidē in alio Psalm, cū dicit, idē pater, loquens in uisōe sanctis suis, quoz se unū gratulabat Dauid: ipse inuocabit me, pater meus es tu, deus meus & susceptor salutis meæ, & ego primogenitū pōnam illū, excelsū, præ regibus terræ. Cū (inquā) hæc dicit, & relatiua exprimit nomina patris & filij, & utrāq; exprimit naturā unici filij. Nam scdm naturā diuinā, ipse (ait) inuocabit me, pater meus es tu, & scdm naturā humanā, itidem ipse (ait) inuocabit me: deus meus & susceptor salutis meæ es tu. Iuxta hunc sensum ait iste primogenitus, iā excelsus præ regibus terræ factus. i. iam à mortuis resuscitatus, iam ad dexterā maiestatis in excelsis æterna sessione sessurus. Ascendo ad patrē meū & patrē uestrū, deū meū & deum uestrū. ¶ Spiritū sanctū idē Dauid primus nominauit, dicens: Ne pñcias me à facie tua, & spm sanctū tuū ne auferas à me. Nā eatenus scribebat spūs dei siue spūs dñi. Hic at qd sonorius est spm sanctū primus nominauit, de cuius dignitate uocabuli mentionē iam fecimus in primo libello præsentis opis. Itaq; relatiua noia sanctæ trinitatis, quæ sunt pater & filius & spūs sanctus, hic patenter edixit, quæ ante ipsum nec Moyses, nec alius sic euidenter expressit.

De promissis

De re promissione, que ad eum cum iuramento facta est, semel iuravi in sancto meo & cetera. & de trino nomine domini ad eum, cum dicit dominus, requiem dabo tibi, & dicitur tibi dominus, quod faciet tibi domum dominus. Cap. VII.

istum re promissio facta est cum iuramento, sicut ad Abraham, beati seminis quod est Christus, quod nasciturus esset de semine eius, unde & cantans misericordias domini, dixit ex ore ipsius domini. Semel iuravi in sancto meo, Si David mentiar, Semen eius in eternum manebit. Unde venerabiliter attendendum est quia beata trinitas, quae sese Abraham exhibuit in tribus angelis pro confirmatione promissionis, siue pro magnitudine & dignitate promissi, ipsa sese pene expressit in tribus uerbis ad David, in promissione eiusdem seminis, id est Christi. Haec dicit dominus exercituum, quem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, praedicetque tibi dominus, quod faciat domum tibi dominus. In istis namque uerbis, in isto initio tantae promissionis, quae intelligitur ex subsequentibus, dum dicit, cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum eius, ipse aedificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni eius usque in sempiternum, ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. In istis (inquam) uerbis patenter se ostendit per distinctionem personarum una diuinitas summam & indiuiduam trinitatis. Quis enim uel quae persona haec dicit. Et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, nisi persona patris? Sequitur namque & dicit post modum, Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. Ergo persona illa, de qua dicit dominus pater, praedicetque tibi dominus, ipsa est dominus spiritus sanctus, qui per os sanctorum prophetarum praedixit, quemadmodum & Zacharias dicit, Sicut locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt, prophetarum eius. Nam de quo protinus ait, quod faciat domum tibi dominus, ipsa persona est dominus filius. Non tres domini, sed unus dominus. Quantum potuit uel debuit sacra haec scriptura sacramentum hoc & futuris seruauit, & illis qui tunc erant, dum ipsa conderetur, abscondit hominibus: quia distinctionem trium personarum, sicut iam alias diximus, portare non poterant, si eis palam praedicaretur.

Psal. 83.

2. Reg. 7.

Ibidem.

Trinitas personarum in una substantia, ex uerbis David agnoscitur.

Luc. 1.

De eo quod ubi missus est apostolis paracletus spiritus ueritatis, immo & antequam appareret in linguis igneis (quod factum est die Pentecostes) cum aperuisset illis sensum ut inteligerent scripturas, prima testimonia Christi sumpta fuere de psalmis David. Cap. VIII.

Vanta putas in isto habet pater? Dixit enim filius, & nos supra me minimus. Cum autem uenerit paracletus spiritus ueritatis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. Statimque subiunxit, Omnia quae habet pater, mea sunt. Propterea dixi quia de meo accipiet & annuntiabit uobis. Quanta ergo putas in isto habet pater? Quanta de isto accepit spiritus sanctus, & annunciauit apostolis, ut clarificaretur filius dei? Delectat ualde, quia postquam ascendit in caelum Christus filius dei, etiam antequam procederet spiritus sanctus apparens in linguis igneis, primum quod protulit de isto accepit, & Petro annunciauit ut diceret. Scriptum est enim in libro psalmorum, Fiat habitatio eius deserta, & non sit qui inhabitet in ea, & episcopatum eius accipiat alter. Iam enim factum fuerat quod Euangelista Iohannes narrauit, dicens, hoc cum dixisset, insufflauit & dixit eis, accipite spiritum sanctum, quodque Lucas eiusdem diei & eiusdem uesperae gesta scribens, dixit inter caetera. Tunc aperuit illis sensum, ut inteligerent scripturas. Ut autem impleti sunt dies pentecostes, & procedens spiritus sanctus a throno maiestatis, atque sedit supra singulos eorum, tanquam ignis, apparuerunt enim illis dispartitae linguae, tanquam ignis, & repleti sunt omnes spiritu sancto, & coeperunt loqui uariis linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis: ut (inquam) haec uox facta est, & hac uoce facta, conuenit multitudo mente confusa, nonne primum quod spiritus sanctus per os Petri apostoli protulit, de isto accepit? Praemisso namque testimonio prophetae Iohelis, quod non essent ebrii sicut putabant illi, qui irridentes dicebant, ga musto pleni sunt isti: protinus data propositione de resurrectione domini nostri Iesu Christi, rationem hanc intulit. Dauid enim dicit in eum, Providebam dominum in conspectu meo semper, & caetera usque, non enim David ascendit in caelum, dicit autem ipse, Dixit dominus domino meo sede a dextris meis donec po-

Iohan. 16

Testimonia de Christo ex psalmo. Act. 1. Psal. 108.

Iohan. 20. Luc. 24. Act. 2. Spiritus datus apostolis in linguis igneis.

Psal. 135. Psal. 139.

LXXII. RVPER. ABBA. DE GLORIFI. TRINI.

donec ponā inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Hoc (ut supra iam dictum est) ualde delectat, quod cum dicere uolumus, quia pater multa in isto habet quæ filij sunt sicut & cætera omnia, omnes enim scripturæ in filium tendunt, prima quæ spūs sanctus protulit per os Petri apostoli ipso die quo datus est, perpendimus, quia de isto accepit, in quo deus pater testimonia fidelia quæ plurima filio suo thesaurizauit.

¶ Item de eo quod ait, ille spiritus me clarificabit quia de meo accipiet & annuntiabit uobis: & de illo uersu psalmi quarti, Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti letitiam in corde meo. Cap. IX.

Ic in psalmo quarto dicit, Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti letitiam in corde meo. Qui uidelicet psalmus quartus hunc habens titulum, in finem psalmus canticum Dauid, si rite cōsideres, in illum diem spectat quo spūs sanctus (ut supra dictum est) procedens à throno siue maiestate patris & filij, discipulos Christi ita lætificauit, ut multo uiderentur pleni, loquentes linguis, & silere non ualentes præ gaudio, quod nemo ex tunc tollere potuit ab eis. ¶ Ad hoc perspicere iuuat sensum ordinemque psalmoz præcedentium psalmi primi, secūdi & tertij, simul & istius scilicet quarti: Quia uidelicet quatuor sacramenta nostræ salutis (quorum in fide uita nostra consistit) prædicant auri audienti, scilicet incarnationē, passionem, resurrectionē, atque ascensionē Iesu Christi filij dei, simulque lætitiā qua spūs sanctus (ut iam dictum est) in die Pentecostes discipulos eiusdem domini lætificauit. ¶ Hæc enim, o fili, de tuo spiritus sanctus accepit, & annuntiāuit nobis, ut possimus iam in ista fronte siue uestibulo gazophylaciij patris tui demonstrare quatuor insignia hæc tuæ nobilitatis, uidelicet, quod homo absque peccato natus, & cum hominibus cōuersatus fueris, & quod quasi peccator mortē sis passus propter obedientiam paternæ dilectionis, & quod à somno mortis exurrexeris per uirtutem diuinitatis, & quod in cœlum ascenderis, rediturus in die iudicij, & percussurus impios, quia sine causa aduersati sunt tibi. Proinde supra scriptum quarti psalmi uersiculum, Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti letitiam in corde meo, paululum differentes, à primo incipiemus hæc demonstrare breuiter, ut perspecta fronte siue uestibulo sanctuarij, quod intus amplissimum est: dicat, quicumque rudis, & similis nostri spectator adest. O quanta pater hic habet, & quanta spiritus ueritatis hinc accipere potest, ut annunciet nobis de his, quæ filio suo thesaurizauit pater: quoniam iam in ingressu tam fulgidus, tamque ordinatus prospectus sacramentorum, in quibus uitam habemus, ornatus est.

¶ Quod per intellectum psalmi primi, hoc de Christo nobis annunciet spūs ueritatis, quia & in hunc mundum sine peccato uenit originali, & in hoc mundo sine peccato uixit actuali. Cap. X.

Primus psalmus, prima uox Psalterij dicit, Beatus uir, qui non abiit in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentie non sedit. Quis præter unum talis aut tantus uir? Et quidem, si de peccatis actualibus agitur, ut de sanctis interim taceam maximis atque nouissimis, quis dinumerare possit multitudinem paruulorum innocentium, qui non abierunt in consilio impiorum, & in uia peccatorum non steterunt, & in cathedra pestilentie non sederunt. Sed si originale recogites peccatum, nullus omnino est præter hunc unum, nam in Adam (ait apostolus) omnes peccauerunt. Hic ergo est ille uir uere beatus, cuius conceptio & natiuitas extitit secundum operationem spiritus sancti, quod pulchre insinuatur per hoc dictum. Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. ¶ Pluraliter namque decursus aquarum diuisiones intelligimus gratiarum spiritualium, quæ omnes simul in istum deificum hominem, siue beatum uirum, ab ipso conceptionis initio diffusæ sunt. At in alios homines, qui cumque illo digni sunt, nequaquam sic uel tanta plenitudine, sed longe & incomparabiliter minus donis diuini datae siue distributæ sunt. Verum nos hac uice pedem retrahamus mentis de istarum profundo aquarum. Proposuimus enim demonstrare breuiter in hoc psalmo sacrosanctam domini & dei nostri Iesu Christi humanitatem, quod absque peccato fuerit tam originali quam actuali, & hoc perficere nunc sufficit ternis oppositionibus istis. ¶ Non abiit in consilio impiorum, sed in lege domini uoluntas eius. In uia peccatorum non stetit, sed in

Quatuor primi psalmi, secundum quatuor sacramenta salutis.

Beatus uir qui non abiit &c. hic est Christus solus.

Roma. 7. Luca. 7. Psalm. 7.

Decursus aquarum, diuisiones sunt gratiarum.

sed in lege dñi meditabit die ac nocte. In cathedra pestilentie non sedit, sed est uel erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Iam ergo duo opposita demonstramus consilia, quorum isti terni effectus ualde contrarij sunt. Quod fuit consilium impiorum, in quo abiit, id est, a deo recessit iste non beatus uir, ille ueritas Adam? Nimirum hoc, ut qui erat puluis, presumeret uelle, ut esset sicut deus. Quod contra consilium piolorum, in quo non abiit, id est, a deo non recessit iste beatus uir, iste nouus Adam? Nimirum, ut qui natura erat deus, in puluerem nostrum descendere dignaretur. Illud fuit consilium spiritus diaboli: istud autem consilium spiritus dei. Inde oppositiones istarum, quas diximus, ternarum sunt: quia ille secundum consilium illud abiit, & istius uoluntas secundum consilium istud fuit in lege domini: immo & sicut Apostolus dicit sub lege factus est, cum esset dominus legis. Ille in uia peccatorum stetit, malam quippe cogitationem tantam ambitionis, opere demonstrauit: iste in lege domini die ac nocte meditatus est, ut quod figurabatur per legales ceremonias, uerbi gratia, agni & uituli, ceterorumque hominum, in ueritate sue passionis impletet. Ille in cathedra pestilentie sedit, id est, pestilentiam mortis utriusque, scilicet anime & corporis, posteris suis hereditariam dereliquit: iste autem ut lignum fructiferum hunc fructum in tempore suo dedit, ut comedentes carnem & sanguinem eius, ab illius cibi uetiti reatu simus liberati.

Gene. 3.

Gal. 4.

Iohan. 6.

¶ Quod per intellectum Psalmi secundi, hoc de Christo nobis annunciet spiritus ueritatis, quia propter obedientiam passus sit pro peccatis nostris, scilicet obediendo patri dicenti: Postula a me, nimirum moriendo. Hoc enim fuit postulare, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam, terminos terre.

Caput .XI.

Vare ergo fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Dixit enim quodam loco Iudaeis, & quod illis dixit omnibus & gentibus & populis dixit & dixit. Quis ex uobis arguet me de peccato? Si ueritatem dico, quare non creditis mihi? Quid aliud sibi uult percunctatio ista. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Iccirco taliter hunc psalmum secundum primo uel precedenti coniungimus: quia iuxta propositum, & hominem sine peccato fuisse conceptum uel natum atque conuersatum Christum dei filium, in illo primo agnoscimus, & in isto secundo causam cur passus fuerit, quam gentes & populi meditates inania non cognouerunt expressam intelligimus. ¶ Ait enim: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre. Audito uerbo quod dixit, postula a me, modum quoque siue qualitatem postulationis debemus nosse. Quomodo nisi moriendo postulauit? Humilitas proculdubio sacrosanctae eius passionis postulatio fuit, sacrificium fuit, praeter quod aliud holocaustum & pro peccato deus noluit. Est igitur sensus. Iccirco ego beatus uir, qui morti nihil debui (quia peccatum non feci) mortis debitum solui, iccirco quando fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania, quando asciterunt reges terrae, & principes conuenerunt in unum, aduersus dominum & aduersus me Christum eius: Iccirco (inquam) tacui, semper filii, patiens fui, qui poteram usquequaque dicere, quod semel dixi, ego sum, & abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, quia dominus pater dixit ad me: Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre. ¶ Ad hanc patris dictionem, cum multa consonent, illud quoque pertinet quod Esaias inter cetera dixit. Si posuerit pro peccato animam suam, uidebit semen longaeuū, & uoluntas domini in manu eius dirigetur. Unde autem mors eius tanti esset aut tantum ualeret, nisi idem ipse, qui homo in seculo natus est, deus ante secula existeret? Propterea dicitur pater: Postula a me, praemisit, filius meus es tu, ego hodie genui te. Ceterorum, quae sequuntur usque in finem Psalmi, summa haec est, quam dixit, & ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me. Item dixit: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. Potestas utique iudicialia a dextris & a sinistris, quae designatur, hoc breui uersiculo: Reges eos in uirga ferrea, tanquam uas figuli confringes eos.

Psalm. 2.

Iohan. 8.

Christus moriendo postulat a patre gentes hereditatem suam
Psalm. 29

Iohan. 18.

Esa. 53.

Iohan. 18.

Mat. 28.

Psalm. 2.

¶ Quod per intellectum Psalmi tertij, hoc de Christo nobis annunciet spiritus ueritatis, quia resurrexit, & in caelum ascendit, & hoc esse quod dicit: Ego dormiui

G. mihi

miui, & soporatus sum, & exurrexi, et, tu autem domine susceptor meus es: Caput XII.

ostquam fremuerunt gentes, & populi gentiles & Iudæi, usq; dum interimerent eum, lætati sunt, & multipliciter quasi uicissent gloriati sunt: ipsam eius mortem pro magno tenentes experimento, quod non fuisset à deo, quod fuisset seductor, & ideo nomen eius perisset, & nulla esset in deo salus eius. ¶ At ille & tunc mortuus per triduum loquebatur, & nunc usq; uiuens loquitur, ea quæ continet sequens Psalmus: Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me? ea quæ continet aduersum me. Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in deo eius. Et cætera usq; dormiui & soporatus sum, & exurrexi. Quis nisi dormiens dormitione peccati, & soporatus alto sopore fallaciæ, non agnoscit hanc uocem resurgentis, hæc esse uerba resurrectionis? ¶ Ergo quod sequitur, non timebo milia populi circumdantis me, exurge domine, saluû me fac deus meus, uox est ascendentis & euntis sedere à dextris dei. Vtrunq; autem scilicet & resurrectionem & ascensionem uno uersiculo breuius præstrinxerat, dicens: Tu autem domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum, Cuius uersiculi Petrus apostolus taliter sensum expressit gloriosum. Hunc Iesum suscitauit deus patrum nostrorum, & principem ac saluatorem exaltauit dextera sua, ad dandam poenitentiam, & remissionem peccatorum. ¶ Fecimus quod proposuimus, scilicet demonstrare iam in initio Psalterij Dauidici quatuor sacramenta hæc, quorum sine fide nullus uiuit, incarnationem, passionem, resurrectionem atq; ascensionem IESU CHRISTI filij dei: ut ordine lucido ad istum diem processiois spiritus sancti perueniremus, cuius gratiam sonat is, qui continuo sequitur, Psalmus quartus.

Verba resurgentis Christi. Psalm. 3.

Verba i cœli ascendentis.

Actu. 7.

Quod per intellectum Psalmi quarti, qui sic incipit: Cum inuocarem exaudiuit me deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi, hoc de Christo nobis annunciet spiritus ueritatis, quia fecit sicut promissit dicens: & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tolleret a uobis. Ca. XIII.

Um inuocarem exaudiuit me deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi. Huius quippe uersiculum Psalmi superius susceptum habuimus. Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti lætitiã in corde meo: & hoc dilato paululum digressi, tetigimus psalmos superiores, ut demonstrarem, quia sacramentorum salutis nostræ miro modo & latet & splendet hic in Prophetia lucidus ordo. ¶ Querimus ergo: Nonne uoces quarti huius Psalmi conueniunt rei gestæ & uocibus eius diei, quo spiritus sanctus de cœlo ueniens, orantes discipulos domini lætificauit, ita ut dicere congruat conuentui illi & omni Ecclesiæ sequenti, in tribulatione dilatasti mihi, miserere mei, & exaudi orationem meam: Omnes enim perseverantes erant unanimes in oratione, cum mulieribus, & Maria matre domini Iesu, & fratribus eius. Nonne ita contigit illis, ut sonat ista uox spiritus Prophetici: in tribulatione dilatasti mihi? Eatenus quippe non latum, immo ualde angustum fuerat eorum & cor & os? Quomodo angustum cor? Homines erant sine literis & idiotæ. Quomodo angustum os? Vnius habebant rusticitatem linguæ Hebraicæ, ita ut loquentes ex idiomate suæ locutionis, statim fierent manifesti quod essent Galilæi. Qui sic angusti fuerant cordis & oris, ita dilatati sunt, ut & scripturas intelligerent, & loquerentur linguis, & quod maximum est, non in pace, sed in pace. Ibant enim gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine IESU contumeliam pati. ¶ Magna & mira dilatio illorû qui unanimiter perseverantes in oratione secundum istam uocem Propheticam, miserere mei & exaudi orationem meam, sic exauditi fuerant, ut in corde scripturas, in ore linguas, in utroq; adepti constantiam, loquerentur magistratibus, dicerent tam plebi, quam senioribus. Filij hominum usq; quo graui corde, ut quid diligitis & queritis mendacium? Scitote quoniam mirificauit dominus sanctum suum. Quid enim aliud uerba illa sapiunt, uiri Israelitæ deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum, & cætera usq;, poenitentini igitur & conuertimini, ut desistantur uestra peccata. Et quàm pulchre, quod hic scriptum est in Psalmo: Irascimini & nolite

In tribulatione dilatasti mihi. Vox e apostolorum accepto spiritu sancto. Actu. 1.

lege & perseque quatione. Actu. 1. Dilatatio apostolorum in die Pentecostes. Psalm. 4.

Actu. 3.

& nolite peccare, & quod illic dicit Apostolus Petrus: Pœnitentini ut deleantur uestra peccata, unum idemq; significat. ¶ Item per hoc quod hic scriptum est, ut quid diligitis ueritatem & queritis mendacium: quam recte illud arguitur mendacium, quod iam ante illum diem, quo prædicare cœperunt Apostoli, diuulgatum erat apud Iudæos: mendacium inquit, & quod quaesierant emerant data militibus pecunia copiosa, ut dicerent, quia discipuli eius uenerunt nocte, & furati eum sunt, nobis dormientibus. Sed iam omnia multitudinem eorum, quæ hinc dici poterant, propositum pro agnitione sanctæ Trinitatis, pertractemus uersiculum.

¶ Iterum de uersu Psalmi quarti: signatum est super nos lumen uultus tui domine, quod uultus domini sit filius dei, & quod lumen uultus domini sit spiritus patris & filii.

Caput. XIII.

Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti lætitiã in corde meo Dominus, cui hæc dicuntur, signatum est super nos lumen uultus tui domine, ipse est pater: uultus domini, ipse est filius patris: Lumen uultus domini, ipse est spiritus sanctus patris & filii. Filius iccirco recte dicitur uultus dei patris, quia sicut in uultu alicuius hominis affectio lætitiæ uel mæroris potest percipi, sic per filium uoluntas dei patris mundo innotuit. Lumen uultus domini: iccirco recte intelligimus, spiritum sanctum patris & filii, quia sicut lumen alicuius rei ualde lucens uiam uel prospectum pandit corporalibus oculis: Verbi gratia, sicut claritas solis, depulsa caligine noctis, nobis efficit diem, sic spiritus sanctus, depulsis ignorantie tenebris, docet nos omnem ueritatem, quia per ipsum & filium scimus, & patrem, & ipsum cognoscimus ex utroq; procedentem. ¶ Quis, quando, & ubi signauit super nos hoc lumen uultus tui domine? Dominus Iesus Christus, quando adhuc latebat uultus tuus in illa humanitate ut crucifigi posset, nisi enim latuisset, nisi se continuisset & cessasset dicere, ego sum, omnes abirent retrorsum, & caderent in terram, nec possent comprehendere eum. Dominus inquam noster Iesus Christus, cum adhuc sic lateret in carne eius uultus tuus, signaturam se promissit super nos hoc lumen uultus tui, & continuo signauit, ut uere Pontifex summus pro iure officii sui, cuius est signare, non solum frontem corporis, uerum etiam frontem animæ credentis. Dixit enim ipsa nocte, qua tradebatur, mittam uobis paraclætum spiritum ueritatis, qui à patre procedit, & multa huiusmodi ad distinctionem pertinentia trium personarum patris & filii & spiritus sancti. Et deinde ipsa qua resurrexit die, stans in medio discipulorum, præmissis bono pacis nuncio, quam fecerat inter deum & homines, insufflauit, & dixit: accipite spiritum sanctum, scilicet in remissionem peccatorum. Sequitur enim, quorum remisistis peccata, remittuntur eis. ¶ Et die Pentecostes misit eundem spiritum in diuisiones gratiarum, multis choruscantibus miraculis. Ita signatum est habentes super se lumen uultus tui domine, cœperunt eadem die uocare alios, & adducere, ut signaretur super eos id ipsum lumen, per ipsorum ministerium & manu impositionem. Eade quippe die, qui receperunt sermonem, baptizati sunt, in nomine patris & filii & spiritus sancti, & appositæ sunt in illa die animæ circiter tria milia.

¶ De uarietate in eodem Psalmi singularis & pluralis numeri, quod singularitas credentium sit, habentium unum spiritum, & unam fidem: pluralitas autem siue multitudo, illorum sit qui sunt contra uel extra hanc uarietatem.

Caput. XV.

T uide, quod pulchre credentes à non credentibus spiritus propheticus distinguit ipso modo locutionis. Nam de non credentibus dixit: multi dicunt quis ostendit nobis bona (de multitudine uero credentium quandã unionem factam insinuans, cum dixisset: signatum est super nos uultus tui dñe, protinus uti maluit singulari numero, dicens ex persona ipsorum: dedisti lætitiã in corde meo. Et recte, quia multitudinis credentium, erat cor unum, & anima una. ¶ Quã uidelicet unitatē cordis & animæ, illud quoque aduerbium pulchre exprimit, quoniam tu dñe singulariter in spe constituisti me. Ipse namque spiritus sanctus de multis efficit unum. Qui autem huc non habent: multi, imo & contra semetipsos sensibus diuersis, & in plerisque contrariis per sectas diuisi sunt. Quid ergo est, quod

Mendacium quod querantur iudæi
Mat. 23.

Dñs pater, uultus
eius filius, Lumen
uultus,
spiritus sanctus.

Christus, ut uere
Pontifex, signauit
super nos lumen uultus
domini.
Iohan. 14.

Iohan. 14.

Iohan. 20.

Signati spiritus
sancti apostoli alios
signare cœperunt
in die pentecostes.

In credentibus
cor unum & anima
una. In non credentibus
uero multi & contrarij
sensus
Psalm. 4
Actu. 4

Rom. 12.

Cur nūc sin-
gulariter, nūc
plū loquitur
psalm⁹ quart⁹

Iohan. 17.

addot multi-
plicauerit
credētibus
in se.

Iohan. 17.

Læticia p̄s
& filij, spirit⁹
sanctus est,
† penetrare.Læticia sp̄s
sancti in cor-
de Dauid.
I. Reg. 16.Ephe. 4
2. Reg. 12.
Psalm. 50.

Ephe. 4.

præmissio, in pace in id ipsum dormiam & requiescam, causam siue rationem istam subiungit, quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me, nisi ac si diceret, iccirco quia nunc studeo singularitati siue unitati huic, de qua & apostolus dicit, sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, & cætera, usque, id ipsum inuicem sentientes, non alta sapientes, sed humilibus cõsentientes. Quam unitatem facit unus spiritus, & una fides, iccirco (inquam) illuc me spero peruenturum, ubi dormiam & requiescam, in tanta pace, quantam intelligi uult dictio hæc, qua dixi, in id ipsum. ¶ Pro huiusmodi sensu uariatur modus locutionis, secundum uarietatem singularis & pluralis numeri, ut cum pluraliter dixerit, signatum est super nos lumen uultus tui domine, statim singulari dictione dicat, dedisti læticiam in corde meo: rursusque cum dixerit pluraliter, à fructu frumenti, uini & olei sui multiplicati sunt, statim ex persona diuersa multitudinis eorum, quorum est uel esse debet cor unum & anima una, siue unus spiritus & una fides, statim singulariter dixit, in pace in id ipsum dormiam & requiescam. Potest quidem de reprobis siue terrenis dictum intelligi, à fructu frumenti uini & olei multiplicati sunt, ut sit sensus uiruperationis, quod gratulentur in eiusmodi, & multiplicati sunt à terrenis diuitijs, sed nihilominus econtra uenerabiliter accipitur, quod ex eo multiplicati sint, quod Christus, tanquam granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, & duo data spiritus sancti (de quibus iam sæpe dictum est) tanquam fructum uini & olei. ¶ Hæc unitas siue singularitas, quæ in isto psalmo & in plerisque sanctorum loquitur, ipsa est, quam postulabat ipse dominus Christus ipsa nocte qua tradebatur. Pater sancte (inquit) serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. Item. Non pro his autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, & cætera, quæ ita finiuit, ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis: quam uidelicet dilectionem, non aliud quam spiritum sanctum oportet intelligi.

¶ Iterum quod hæc dicit unitas, dedisti læticiam in corde meo: & quod ubi spiritus sanctus inhabitat, illic sempiterna sit inenarrabilis læticia. Cap. XVI.

Vtinam quoniam non uacat, neque propositum est per singula discutere, quæ hic dicta sunt ab hoc uno, saltem unius dicti huius sensum penetrare liceat, quod dixit, dedisti læticiam in corde meo. Sed quis potest petere possit, nisi qui eandem læticiam accepit: hoc interim scire & dicere possumus, quia læticia hæc spiritus sanctus est. Plane spiritus sanctus, sicut lumen uultus domini, sic recte dicitur & est læticia patris & filij, ubi spiritus sanctus inhabitat, illic sempiterna & inenarrabilis est læticia. Nec aliud quam ipsa est læticia quæ importat. ¶ Dauid ipse, per quæ hæc dicta sunt, læticiam istam expertus fuerat. Etenim pleno cornu acceperat, sicut scriptum est. Imple (ait dominus ad Samuelem) cornu tuum oleo, & ueni, ut mittam te ad Isai Bethleemitem: Prouidi enim in filijs eius mihi regem. Tulit igitur Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum eius. Et dixit Dominus est spiritus domini in Dauid, à die illa, & in reliquum. Veruntamen ad horam sibi læticiam hæc diminuit, & (ut uerbis utar Apostoli dicentis, & nolite contristare spiritum sanctum dei) tunc spiritum sanctum ipse contristauit, quoniam in Uria Ethæum peccauit. Quod sciens ipse & sentiens, redde (inquit) mihi deus læticiam salutaris tui. ¶ Sciunt sancti homines, quorum pectora sunt habitacula spiritus sancti, quomodo fiat illud, quod apostolus fieri non uult, dicens, & nolite contristare spiritum sanctum dei, in quo signati estis in die redemptionis. Est enim quidam tactus eiusdem spiritus sancti, quo interdum sensibiliter hominem tangit, dum uult eum suscitare ad operandum, ut non negligat gratiam quam ipse contulit illi. Qui si mente quieta tunc incedit aut in secreto secum est, siue somno indulgens pro tempore, siue peruigili blandum utique & suavissimum tactum illum perferat, tanquam familiare appellationem præsentis amici. Quod si aliter est, si uerbi gratia, festuca irruens mentis oculum turbauit, & per hoc nondum satisfecit tunc ille tactus & tardior accedit, & asperior est sensui, ita ut dicere conscientia non dubitet, ecce contristatus est spiritus sanctus dei. Quanto magis contristatus fuerat spiritus sanctus domini, & dicere habebat Dauid, redde mihi læticiam salutaris tui: propterea quia uenit peregrinus

reginus, scilicet diabolus, à regno & ciuitate dei longe alienus ad diuitem David, & ille parcens sumere de ouibus & de bobus suis, ut exhiberet conuiuium peregrino illi, tulit orem uiri pauperis, & præparauit cibos homini qui uenerat ad se.

¶ Admiratio quam sapienter signatus fuerit liber, donec illum agnus aperiret, & de eo quod dicit beatus Job, qui commouet terram de loco suo, qui præcipit soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Cap. XVII.

¶ Ecce dum in hoc quasi magnæ domus uestibulo & perspecto frontis splendore, similem, immo & maiorem, et interiori amplitudine prospicimus claritatem sancti nominis tui, trinitas deus, quam adoramus, cui cum isto Psalterio psallimus: admiramur, quod sapienter signatus fuerit liber, antequam agnus illum acciperet, & signacula eius solueret, & quod fortiter etiam nunc teneatur clausus illi, qui propter incredulitatem suam intus legere indignus est. Et reuera quod sapienter cautum est, ut non diceret in istis maioribus, quod dicere solent prophetae in minoribus. Hæc dicit dominus deus exercituum, ecce ego adducam super uos gentem de longinquo, domus Israhel, ait dominus. Hæc dicit dominus deus exercituum, deus Israhel, bonas facite uias uestras & studia uestra. Quis enim tunc portare posset, ut iste similiter loqueretur in istis maioribus, Exempli gratia, ut diceret. Hæc dicit dominus exercituum, deus deus meus respice in me quare me dereliquisti. Hæc dicit dominus, foderunt manus meas & pedes meos. Hæc dicit dominus, diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. ¶ Bene ergo liber signatus est, omissis eiusmodi dictionibus, & sacramenta importabilia dicturus, iste primus assumpsit personam eius, de quo loquebatur: ut interim negligenter attendentibus, de semetipso loqui uideretur, cum in eo loqueretur Messias, id est Christus. Quæ & sapienter nominat uerbum quod filium, quatinus eisdem trinitatis abscondat sacramentum, ut illic. Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Cuius uerbi culi longe superius mentionem fecimus, cum de angelica creatura loqueremur. ¶ Hoc inquam admiramur, & in ipsa admiratione, quæ tanta est, ut ad eam explicandam nullus sermo noster sufficere possit, ecce oportune quasi post tergum uocem audimus beati Job dicentis. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis resistit ei, et pacem habuit? Qui transtulit montes, et nescierunt hi quos subuertit in furore suo. Qui commouet terram de loco suo, et columnæ eius concutientur. Qui præcipit soli et non oritur, et stellas claudit quasi sub signaculo. Hanc uocem ecce audiui, dum in contemplatione claritatis, quæ in psalms lucet, stantes miraremur. ¶ Qui nam sunt montes quos transtulit deus: pro quorum translatione et sapiens corde, et fortis robore merito prædicetur? Putas ne Apostoli, de quibus recte intelligitur dictum alibi. Et transferentur montes in cor maris, id est, in medium gentium transibunt à Iudæis? Et quidem montes ipsi, sed non soli quos deus transtulit. Moyses quoque et iste David, et omnes prophetae montes sunt, non pro ulla mole corporum suorum, sed pro eminentia scripturarum, quas inspirante spiritu sancto scripserunt. Quomodo, uel unde, et quo montes istos transtulit deus? Nimirum dando genera linguarum transtulit eos, id est, scripturas eorum per interpretes suos de una lingua Hebraica, in Græcam et Latinam. ¶ Factum est mirabili iudicio, ut legant et sciant omnes gentes, nesciant autem hi, quos subuertit in furore suo, scilicet Iudæi, penes quos eadem scripturæ conditæ sunt, quorum propter perfidiam excæcauit oculos. Nec solummodo ita subuertit, uerum etiam in omnes gentes captiuos dispersit: ita ut iam non sit eis propheta, neque princeps, neque dux. Hoc bene intelligitur in eo quod protinus ait, Qui commouet terram de loco suo et columnæ eius concutientur. ¶ Statimque subiungit. Qui præcipit soli et non oritur, et stellas claudit quasi sub signaculo. Habent enim, et secum captiui baiulant scripturas legis et prophetarum, et psalmorum, Christum autem non habent, in quem omnes scripturæ tendunt, Et quid est habere scripturam intentionem: nisi quodammodo habere cælum, et non habere solem? Et quid est legere et nolle intelligere prophetas: nisi quasi sub signaculo clausas continere stellas? Hoc deus ideo præcipit, quod sol iste non oriatur illis, et huiusmodi stellas ideo quasi sub signaculo claudit, quia cæcitas eorum non tam ex ignorantia descendit, quam ex inuidia: propter quod et præcepto huic, quo præcipit soli ut non oriatur illis, secure,

G 3 immo

2. Reg. 12.

Liber sapienter signatus ante aduentum Christi.

Apoca. 7.

Hier. 5.

Idem. 7.

Psalm. 27.

David primus assumpsit personam Christi in se loquens.

Psalm. 32.

Verba Job de libro ita figurata. Iob. 9.

Qui transtulit montes. id est, prophetas et apostolos in omnium gentium linguas. Psalm. 47.

Iob. 9.

Qui præcipit soli, & non oriatur, addit scripturas, et non habere.

Psalm. 68. immo & laudabiliter concedimus, dicentes cū Psalmista ex ipsius solis persona. Obscure tur oculi eorum, ne uideant, & dorsum eorum semper incurua.

De eo quod Salomon dicit. Quis suscitauit omnes terminos terre, quod uocem men est eius & quod nomen filij eius si nosti: itemque, ut soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem, & cetera: post que subiungit, funiculus triplex difficile rumpitur. Cap. XVIII.

Trinitas i. v. b. q. Salomōis intelligitur. Prouer. 30.

Salomon filiū patris sic manifesta uoce expressit, ut dissimulare non possint sui pradioti ueritatis inimici, qui in unitate diuinitatis personarū distinctionem ausierint. Ait enim, Quis ascendit in caelum? aut quis descendit? Quis continuit spiritum in manibus suis? Quis colligauit aquas, quasi in uestimento? Quis sub-

2. Petri. 1.

Psalm. 118. Eccle. 4. Funiculus triplex difficile rumpitur.

citauit omnes terminos terrae? Quod nomen est eius? & quod nomen filij eius si nosti? Statimque subiungit. Omnis sermo dei ignitus, clypeus est sperantibus in se. Quod idem est, ac si apertius diceret. Nomen filij eius uerbum est, & ab hoc fonte manans omnis sermo deus, que locuti sunt sancti homines, spiritu sancto inspirati: protegit sperantes in se, sicut sperabat ille qui dixit. Memor esto uerbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti. Idem Salomon uolens nūquā eē hominē absque societate, sine meditatioe sermonis dei, dixit. Vae soli, quomodo calefiet? & si quispiam praualuerit contra unū, duo resistunt ei. Statimque iunxit, Funiculus triplex difficile rumpitur. Quae sententia, nonne secundum scripturam supra memoratam stella est quasi sub signaculo clausa? Esto enim, ut quispiam illoz qui secundū sputū eiusdem Salomonis, dicunt, stultissimus sum uiroꝝ, & sapientia hominū nō est mecum, non didici sapientiam, & non noui sanctorū scientiam: ita sit homo idiota & sine literis, ut non possit habere meditationem sermonis dei, & dormire cū illo dormitione illa,

Prouer. 30

Cant. 5.

Eccle. 4.

Prouer. 12.

de qua in Canticis dilecta, ego (inquit) dormio & cor meū uigilat? At saltem memoriter potest tenere nomen domini, in quo signatus est, nomen patris & filij & spiritus sancti. Plane hic est funiculus triplex, qui difficile rumpitur. Dormiat ergo cū nomine isto, & nō erit solus. Non dixit, de istis duobus loquens, nunquam cadet unus ex istis duobus, sed dixit, si unus ceciderit, ab altero fulcietur. Non (inquam) dixit, funiculus triplex, nunquam rumpitur, sed dixit, funiculus triplex difficile rumpitur. Non enim nunquam contigerit, ut is, qui habet dilectionem siue meditationē nominis domini, cadat, oblitus ad horam triplis (de quo pendeat) funiculi. Nam & David cecidit, sed cū ceciderit, resurget, reparata uirtute per inuocationem eiusdem nominis domini, atque ita fit quod hic dixit, & si quispiam praualuerit contra unū, duo resistunt ei. Hinc & alibi dicit, Turris fortissima nomen domini: ad ipsam currit iustus, & exaltabitur. Substantia diuinitis, urbs roboris eius, & quasi murus ualidus circumdans eum.

Tria esse, scilicet fidem, spem, charitatem, per que homo perducitur ad similitudinem dei, iuxta propositū eius dicentis, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & secundum hec tria fecisse Salomonem tres libros, parabolas, ecclesiasten, cantica canticorum. Cap. XIX

Gene. 1. Tres libri Salomonis secundū tres uirtutes, fidē, spem, & charitatē. de dilatādā

Tria sunt, per quae perducitur homo ad dei similitudinem, iuxta propositū eius dicentis, faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. Haec tria sunt, fides, spes, charitas. Nam ad imaginem dei homo creatus est in eo quod rationalis est. Porro ad eiusdem creatricis trinitatis peruenit similitudinē, habendo tria haec

Primus homo charitate speque ac fide pcedo, perdidit similitudinem dei.

fidem, spem, & charitatē. Secundū haec tria Salomon tres fecit libros, scilicet librū parabolarū siue prouerbiorū, Ecclesiasten, & Cantica Canticorū. Librū quippe prouerbiorū scriptus sit, ad instruendam fidem. Ecclesiasten ad corroborandam spem, Cantica canticorū ad delectandam charitatem. Et omnis quidem scriptura diuinitus inspirata in hoc ipsum tendit, sed in isto trium librorum ordine hoc maxime delectat intueri, quia secundum ordinem harum uirtutum trium sunt compositi siue dispositi, scilicet fidei, spei, & charitatis. A quibus primus homo excidens, amisit gloriam similitudinis dei, tali ordine, ut amitteret charitatem, non teneret spem, non haberet fidem. Primum namque exigebatur ab eo charitas dei, in eo quod cunctis animātibus eū deus dissimilem fecit. Et quia non inueniebatur ei adiutor

ei adiutor similis eius, faciamus (ait) ei adiutorium simile sui, uidelicet ad propagandam so-
 bolem tam multā tantāq; beatitudinis, uti essent similes angelis, uisitq; eū & posuit in pa-
 radyso uoluptatis. Pro tantis beneficijs nullum rependit officium charitatis, nullam uo-
 cem gratiæ actionis. Deinde spes ab illo exigebatur in illa positione præcepti, ex omni li-
 gno paradysi comedere, de ligno aut scientiæ boni & mali ne comedas. Sperare em̄ debuit
 homo rationalis, ut diceret. Si tanta deus contulit gratis, nonne si præceptum obseruaue-
 ro, maiora dabit? At ille non in domino sperauit, sed sibimet placens, quasi liber, & sicut de-
 us esse uoluit. Nisi em̄ hunc tumorem intus habuisset, foris temptatus non tam facile ce-
 deret. Fides ab illo exigebatur, dicendo, in quocunq; die comederis ex eo, morte morieris.
 At ille dicto huic fidem non adhibuit, immo serpenti magis credidit dicenti, nequaquam
 morte moriemini: & uoci malæ credulæ mulieris, plus quàm uoci dei, obediuit. Itaq; ue-
 tus ille Adam, à charitate, spe, fide excidens, se & posteritatem suam defraudauit, & lon-
 ge fecit à similitudine beatæ Trinitatis. ¶ Et e contra nouus Adam, reciprocis gradibus
 per fidem, spem, & charitatem nos reformauit, & ad eandem similitudinem dei, & omnis
 (ut iam dictum est) scriptura diuinitus inspirata ad hoc intendit, maxime autem siue ma-
 nifestius tres isti libri Salomonis. Quod (ut demonstramus) libet aliquantisper immorari,

Gene. 2.

Gene. 3.

Nouus Adā
nos regauit.

¶ Beo quod ait in parabolis, sapientia edificauit sibi domum, excidit co-
 lumnas septem, quodq; dominus possedit me initio viarum suarum,
 & cetera usq; cum eo eram cuncta componens & in paucis
 pio erat uerbum, omnia per ipsum facta sunt,
 unum & eundem habeat sensum.

Caput. XX.

PRæmissis paucis, quæ ad captandam attentionem, docilitatem, atq; beneuolen-
 tiam pertinent. Primus est actus in parabolis, mundare animam per doctrinā
 moralitatis, quatinus recipere possit mysteriū fidei, sic incipiendo. Fili mi si te
 lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixerint, ueni nobiscū, insidiamur
 sanguini &c. quæ diligenter quis attendens, cito animaduertit, hanc eius esse intentionem
 quatinus mundetur uas à cæno peccati, siue ab amore seculi, ut possit præciosam recipere
 re substantiam fidei. Aliter em̄ non potest fieri. Hinc ipse dominus Iudæis dixit. Quo-
 modo potestis uos credere: qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo
 deo est, non queritis? Quanto magis dicere poterat, quomodo potestis uos credere
 qui insidiamini sanguini, & absconditi stendiculas contra insontē, & dicitis, deglutiamus
 eū sicut infernus uiuentē, & integrū quasi descendentē in lacū, omnē præciosam substan-
 tiam reperiemus, iuxta illud, Hic est hæres, uenite occidamus eū, & nostra erit hæreditas.
 Et alibi Euangelista dicit. Ipse autē Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nos-
 set omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimoniū perhiberet de homine. Ipse em̄ scie-
 bat quid esset in homine. Quia ergo non est locus apertus fidei, nisi prius uasa munda sint
 ab amore seculi, ab auaritia quæ est simulachroꝝ seruitus, cæterisq; uitijs criminosis, maxi-
 meq; à prudentia carnis quæ inimica est deo, & ab æstimatione sapientiæ secularis, quæ
 magis garrula laquacitas, quam sapientia debet nuncupari. ¶ Pulchre ab huiusmodi prius
 reuocat filium, quem uocare uult ad intellectum fidei, eandem sapientiam seculi fugien-
 dam esse clamans semel & iterum sub nomine meretricis, primo sic incipiens. Fauus
 distillans labia meretricis, & nitidus oleo guttur eius, Et iterum sic repetens. Dic sapi-
 entia, soror mea es, & prudentiam uoca amicam tuam, ut custodiat te à muliere extra-
 nea, & ab aliena, quæ uerba sua dulcia facit. De fenestra enim domus meæ per cancel-
 los prospexi, & cætera usq;, multos enim penetrantes interiora mortis. ¶ Et quæ mi-
 sero modo, & in litera denotāt mulieris meretricis odiosam procacitatem, & in my-
 sterio maxime † delectatur ambitiosam atque uentosam mundanæ sapientiæ loqui-
 citatem: Tunc demum semetipsam credens his, à quibus audita est, & quorum ad-
 quisuit beniuolentiam, iterum exclamans intra cætera dicit. Audite quoniam de rebus

Proter. 7.

Fides regre
ai in morali-
bus uirtutibꝝ
pæcor natam

Iohan. 5.

Match. 23.

Iohan. 2.

Ephe. 5.

Roma. 8.

Sapientia se-
cularis simila
meretricis.
Prouer. 7.
Ibidem. 7.

Sapientia dicit
na qualis est
le. † detestāt

Prouer. 8.

Prover. 8. magnis locutura sum, & aperientur labia mea ut recta prædicent, veritatem meditabitur guttur meum. Quibus de rebus magnis loqueris: Quæ recta, quam veritatem prædicabis? Dominus (ait) possedit me in initio viarum suarum: antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum & ex antiquis, antequam terra fieret. Quando præ-

Prover. 9. parabat cælos aderam, & cætera usq. Nunc ergo filij audite me. Paucisq; interpositis, ait Sapiencia ædificavit sibi domum: excidit columnas septem, immolavit victimas suas, miscuit vinum & proposuit mensam. ¶ Non resistæ, res eadem sunt quas Iohannes Evangelista voce clarissima manifestus enunciauit, dicens. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, & uerbum caro factum est & habitauit in nobis? Paululum uoces siue nomina & uerba differunt, sed res eadem sunt. Hic sapientia, illic uerbum. Hic initium viarum, illic principium. Hic ego sapientia concepta eram, illic non factum est, sed erat uerbum, ait euangelista. Hic cum eo eram (inquit) cuncta componens, illic dictum est, uerbum caro factum est, omnia per ipsum facta sunt. Hic taliter dictum est, sapientia ædificauit sibi domum: illic dictum est, uerbum caro factum est, & ipsam carnem uerbum incarnatum, suum plo corporis dominici habitare septem spiritus. Hic taliter dictum est, immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam, illic taliter factum est, sicut experti sumus, & experiuntur omnes: qui proprium corpus suum tradidit in mortem, & in cõmemorationem mortis eiusdem quotidie proponit nobis panem & uinum, corpus et sanguinem suum.

Verbū dei apud Iohannē & sapiētia apud Salomonē, una ac eadem res est.

Iohan. 2.

¶ Quod secundum similitudinem fessu uiatoris, frequens intercisio librorum, fessum releuet animum scribentis. Cap. XXI.

Sificudo autoris ad uiatorē

In Anquã fessus uiator, residere et hunc libellum finire compellor, similibus illi, qui in itinere mansionē forte propositā habuit, putans esse locum uicinum quo peruenire posset ante solis occubitum, et esse iter unius diei, quod erat duorum aut trium dierum, fere sic mihi contigit, dum quærens quandam imaginationē sanctæ trinitatis in isto speculo trium uirtutum, fidei, spei, et charitatis: nisi pedem mentis, et cursum linguæ in tres libros Salomonis, putans quod propositum meum breuissimo possit cursu peragi. Ecce autem uideo quia non tam breuiter fieri potest, alioquin offendam quemlibet iudicem sapientem, boni sermonis probatorem, ut bono sapore propositionis nostræ allectus, nec plena copia saturatus, et eccirco magis irritatus, stomachetur, et dicat contra me tale quid, ut est illud. Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. ¶ Quapropter similis (ut iam dictum est) illi, qui desperans ad propositam peruenire mansionē, accumbit in medio itineris, res seruabo quod uitæ reliquum est futuro diei, faciamq; hic iam finem præsentis libelli, ne antecedentibus multo prolixior sit, sanctum inuocant spiritum, cuius solennitas annua nunc recurrens nos in laudem sui aduentus excitat, et sic quoq; tanquam fluminis impetus ciuitatē id est ecclesiam, dei lætificat, quatinus ipso duce uiator iste, quo tendit, illuc perueniat, unã (inquiens) petij à domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus uitæ meæ, ut uideam uoluntatē domini, et uisitē templū eius.

Psal. 46.
Psal. 26.

FINIS LIBRI SEXTI.